

Les serradores hidràuliques a les valls d'Àneu

Serradora d'Aurós

Les serradores hidràuliques dels Pirineus catalans han jugat un paper important en el desenvolupament social i econòmic del territori. Actualment, a les valls d'Àneu no n'hi ha cap en funcionament productiu tal com ho havien estat a principi i mitjan segle passat, però encara formen part de l'entorn paisatgístic i cultural i del patrimoni arquitectònic.

El treball de recerca de 2n de batxillerat d'en Martí Giménez, l'octubre del 2012 (treball que ha estat mereixedor d'un premi Baldiri i Reixac), va servir perquè l'autor fes un inventari de les serradores de les valls d'Àneu.

El repte de poder localitzar en l'actualitat aquestes construccions, malgrat que se n'intuïa l'estat decadent i en perill de desaparèixer (algunes ja no hi són), va fer plantejar a l'autor la realització d'un treball en el qual també es recollissin altres aspectes relacionats amb el món de la fusta així com un seguit de propostes per fer conèixer i donar valor a aquests interessants edificis industrials.

La metodologia del treball es va basar en quatre parts, que recollia cadascuna d'elles la informació específica i necessària per completar-lo:

1a part: Recopilació d'informació sobre el món de la fusta als Pirineus i a les valls d'Àneu. Se situen geogràficament i socialment les valls d'Àneu, se citen dades dels boscos i espècies d'arbres i s'explica el procés de la fusta en l'època en què s'utilitzaven les serradores (treball al bosc, transport, eines...)

2a part: Recopilació d'informació sobre les serradores. S'explica les característiques d'aquestes construccions, la seva història, l'edifici, les parts del mecanisme, el funcionament...

Miqui Giménez
i Molina, educador
i músic

Martí Giménez i
Novell, estudiant de
tècnic aeronàutic

3a part: Treball de camp i propostes per a la realització de les hipòtesis.

Es fa un inventari de les serradores i se n'indiquen dades de situació (accés, riu, entorn, coordenades), l'estat en què es troba (edifici, serradora), incloses imatges, característiques, anècdotes i dades dels informants.

Se citen les serradores d'Alòs d'Isil (riu Noguera Pallaresa), Isil (riu Noguera Pallaresa), Àrreu (riu d'Àrreu), Sorpe (riu Bonaigua), València d'Àneu (riu Bonaigua), Guingueta d'Àneu (barranc de Vellendo), Son (barranc del Tinter), Jou (Riu de Jou), Espot (riu Escrita), Escaló (riu d'Escart), Escart (riu d'Escart), Berrós Sobirà (torrent de Berrós), Llaborre (barranc d'Escrita), Gabàs (riu la Coma o riu del Cabirol), Aurós (riu d'Unarre).

Es proposen les hipòtesis següents:

- Podrien tornar a obrir, funcionar o ser reconstruïdes les serradores de les valls d'Àneu?

- Podrien ser les serradores considerades bé cultural natural i formar part del patrimoni històric, paisatgístic i arquitectònic de les valls d'Àneu, del Pallars i, per extensió, de Catalunya?

Es proposen diverses actuacions per donar a conèixer les serradores:

- A partir de l'excursionisme: ruta serradora d'Àrreu, ruta serradora d'Aurós.

- Amb itineraris de BTT: ruta BTT serradora de la Guingueta, ruta BTT serradora d'Aurós, ruta BTT serradora de València d'Àneu, ruta BTT Pedals de Foc.

- Cites en els mapes i cartells de camins, senders i rutes de muntanya.

- A partir de la publicació d'un blog a Internet: ha estat una de les propostes que s'ha pogut realitzar. L'autor va trobar important la digitalització de tota la informació recollida, per la facilitat de difusió que proporciona Internet. L'extensió breu d'aquest article ve donada perquè en el blog es pot trobar tota la informació que s'ha recollit, incloses imatges, actualitzacions, aportacions i comentaris. També s'hi pot trobar el treball en format PDF.

L'adreça és: <http://www.aneuserradores.blogspot.com>. El blog es va actualitzant i alhora acull altres informacions interessants referents a les valls d'Àneu, que tenen relació amb el món de la fusta i les tradicions.

-Jugant a *geocaching*: una altra de les propostes que s'ha dut a terme i que està en funcionament. *Geocaching* és una activitat lúdica que consisteix a amagar un petit tresor i fer-hi anar gent a trobar-lo. Sovint l'amagatall està relacionat amb indrets d'interès, com és el cas de les serradores. Per això l'autor va crear un *cache* (tresor) en una de les serradores: la de Sorpe. Es va triar aquesta serradora ja que l'edifici encara es troba dempeus i està situada en un indret bonic, amagada dins d'un petit bosquet de ribera al marge dret del riu Bonaigua. En el blog citat anteriorment s'hi fa referència, però també es pot trobar informació cercant-la a <http://www.geocaching.com>, buscant l'amagatall GC3XJHH.

Serradora d'Alòs d'Isil

- Realitzant una exposició fotogràfica: proposta que es pot dur a terme juntament amb l'Ecomuseu de les Valls. Es pot fer exposició amb el material que ha anat recopilant l'autor o també fer una proposta de concurs d'imatges de les serradores.
- Creació d'un espai de recreació d'oficis i costums tradicionals: a l'estil dels museus a l'aire lliure que es poden trobar en països nòrdics. Un espai lúdic que permetés fer funcionar una serradora i alhora es poguessin mostrar altres aspectes de la vida rural (oficis, artesanía...). La zona proposada és la de la serradora d'Aurós.

Serradora d'Aurós

4a part: Conclusions. Amb el resultat del seu treball l'autor defensa que:

- Al seu moment les serradores van tenir un ús productiu molt important i útil per a la vida de la gent de les valls i per al funcionament dels seus pobles, ja que s'aprofitava la fusta serrada tant per a ús domèstic com públic, alhora que proporcionava treball a un bon grup de persones.
 - El mecanisme de les serradores pot semblar molt senzill però en realitat tenien un mecanisme d'avançada i un transformador del moviment horitzontal de la biela en moviment vertical de la serra molt complex i d'un gran avenç tecnològic per a l'època en què aquestes màquines van existir.
 - L'estat actual de les serradores és molt decadent i si ningú no vetlla pel seu manteniment, amb el pas dels anys la mateixa natura o l'acció de l'home hi posarà fi.
 - Les persones d'edat adulta de les valls, ja que en les entrevistes ho van manifestar, coincidien que les serradores formen part de la seva història i vivències i que s'haurien de considerar patrimoni cultural del país. Fins i tot alguns lamenten que s'hagin deixat enderrocar per la desídia del poble.
 - No només les persones adultes mostren un cert interès per les serradores, ja que entre les darreres dades recollides l'autor va trobar, el 24 d'octubre del 2012, un blog sobre la meteorologia al Pallars en què, en un article, es fa referència a les serradores i se les considera un bé patrimonial.
- L'autor s'adona que tornar a obrir i fer funcionar les serradores és una hipòtesi difícil de dur a terme però que, tot i ser una utopia, potser es podria dur a terme en part. I per això conclou el treball afirmant:

L'autor del treball de recerca amb el cigonyal o collferro de la serradora d'Aurós

- Amb els mitjans dels quals dispo no en tinc prou per dur a terme el projecte individualment.

- Reconstruir una serradora és qüestió d'interès i d'entesa entre la gent del poble que n'és propietària, l'ajuntament o administració.

- Si es reconstrueixen les serradores i es fan activitats per a visites didàctiques i culturals (com pot ser el cas de la serradora d'Alòs d'Isi), ja s'hauria fet un pas important per a la seva salvaguarda.

- És un projecte car i difícil de finançar, però el primer pas és crear consciència de recuperació de patrimoni per part de la gent de les valls.

- Actualment les serradores no podrien competir amb les noves maquinàries i fonts d'energia.

- El manteniment d'una serradora és molt car si es vol mantenir constantment en funcionament (la serradora d'Alòs d'Isil, actualment restaurada, no pot funcionar ja que podria patir costosos danys).

Tot i aquestes contradiccions sobre la restauració d'una serradora, segueixo pensant que s'ha de lluitar a favor de la conservació d'aquest patrimoni i que les propostes exposades en el treball poden ser un bon punt de partida per despertar l'interès de les persones envers aquests edificis industrials i potser a través del turisme es pot trobar una ajuda més per finançar-ne la rehabilitació.

El treball també inclou dades de bibliografia, consulta i agraïments.

Val a dir que fent de company d'en Martí en la part del treball de camp en la recerca de les serradores, he tingut l'oportunitat de recórrer camins i corriols de les valls d'una gran riquesa natural i bellesa paisatgística. Ha estat plaent i enriquidor poder compartir recerca, entrevistes, anècdotes i també descensos quan vèiem l'estat d'algunes serradores.

Tant de bo, en un futur no gaire llunyà, es manifesti alguna acció en favor de la preservació i salvaguarda d'aquest patrimoni que, sens dubte, forma part de la memòria de moltes de les persones que han viscut i encara viuen en aquestes valls.

Serradora de Sorpe